

Megjelenik
minden hó 15-én
három-négy ívnyi
tartalommal.

AKADÉMIAI
ÉRTESITŐ

Szerkesztő-
s kiadóhivatal a
Magyar Tudom.
Akadémiában.

SZERKESZTI

HEINRICH GUSZTÁV.

XVII. KÖTET.

1906. Május 15.

5. FÜZET.

Jelentés a gróf Karátsonyi-pályázatról.

(Felolvasta *Ferenczi Zoltán* l. t. az április 30-án tartott ülésen.)

Az *Akadémiai Értesítő* 1905. 251. lapján olvasható tétel szerint az 1904/5-ik évben a Karátsonyi-jutalomra „komoly drámai művek pályáztak, melyeken nemcsak szomorújátékok, hanem másnemű, ú. m. történeti, regényes, polgári színművek, drámai erkölcsrajzok stb. is értetnek“. Beérkezett összesen 47 pályamű, melyek megbírálására *Endrődi Sándor*, *Herczeg Ferencz*, *Lévay József*, *Rákosi Jenő* és jelentést tevő tag küldettek ki.

Mindenekelőtt a bizottság tudomásul vette, hogy *Ferenczi Ferencz* úr levélben visszavonta a 41. sz., *A nagy érzés*, közben a Nemzeti Színházban *Dános László* néven színrekerült művét; továbbá ki kellett zárnia a pályázatból a 46. számút, *Az asszony* címűt; mert a III. felvonás hiányzik s a tétel szerint csak teljes művek pályázhatnak. Noha „A magyar Shakespeare“ büszke jelígéjű pályamű szerzője „bő kritikát“ kér, a bizottság tehát ezt az óhaját nem teljesítheti, legfőlebb kijelentheti, hogy szerző nem sajnálhatja az elhibázott módon történt benyújtást. Maradt tehát 45 megbírálandó mű.

A részletek előtt egy általános megjegyzést kívánok tenni. A pályatétel tágabb köre, a mennyire az igazi költő korlátlanságának kedvező, éppen oly előnytelen volt abban, hogy a pályaművek számát megnövelte; mert többfajta kísérletnek nyitott kaput. A művek e nagy tömege magyarázata annak, hogy míg a jobb művek kisebb számát alig emeli, a gyöngékét vagy rosszakét nagyon megnöveli. Nem csoda tehát, hogy éppen 23 oly mű van, melyek mint naiv, kezdő, furcsa vagy zavaros, gyakran egészen érthetetlen kísérletek, még megemlítésre sem alkalmasok. Ezekben Egyiptom, a trójai háború, gyermek és tündér mesealakok, ősmagyarok, húnok, forradalom, Kún László, a persák, Napoleon és Walevszka épp úgy felvonulnak, mint egy csomó francia, magyar újkori és kevesebbé újkori társadalmi alak, egy pár megoldásra kitűzött, de megoldani egyáltalán nem birt kérdés, melyek-

Kaufmann Dávid könyvtára.

(Olvasta *Goldziher Ignác* r. t. az április 23-iki ülésen.)

Tekintetes Akadémia! Már a f. é. február 26-án tartott összes ülés nagy elismeréssel vette tudomásul azt az ajándékozó okmányt, melylyel *Gomperz Zsigmondné* úrhölgy, budapesti lakos, a néhai tudós veje dr. *Kaufmann Dávid tanár*-tól hátrahagyott könyvtárt örök alapítványul Akadémiánknak engedi át.

A megboldogult gyűjtő, ki 1877-ben külföldről hazánkba származott, itt fővárosunkban 22 éven át működött mint tanár és író; ritka tehetségével nyelvünket rövid idő alatt magáévá tette és irodalmunkban is részt vett; csak az *Archaeologiai Értesítőben* (az 1886., 87., 95., 97. évfolyamokban) megjelent cikkeit akarom kiemelni. Szellemének fényes adományai kitaró szorgalommal szövegeztek. Sokoldalú irodalmi tevékenységet fejtett ki jelentős önálló munkákkal, nagyszámú értekezéssel, kritikai dolgozatokkal, melyekre a külföld legelőkelőbb folyóiratai pályáztak. Csak negyvenhét éves volt, midőn a hirtelen halál 1899. július 6-án Karlsbadban érte; és munkáinak kegyeletes kéztől¹ egybeállított bibliographiája 546 számra terjed, közöttük a tudomány valóságos gazdagításául elismert alapvető munkákra.

Tudományos érdeklődését messzeterjedő sokoldalúság jellemezte; ennek arányában dolgozatai is nagyon széles mederben érvényesülnek. Még a természettudományokat is belevonta, a mennyiben philologiai és kulturtörténeti kapcsolatba foghatta. Erről tanúskodik p. o. 1884-ben megjelent egy munkája, mely az anatomus Hyrtl figyelmét is magára vonta: „Az érzékek. Adalékok a középkor physiologiája és psychologiájának történetéhez, héber és arab forrásokból.“ Munkálkodása központjában azonban a keleti és azok körében különösen a héber és héber-arab irodalmak, a zsidók története és a középkori philosophia története állottak. Ezek körül forognak tanulmányainak concentrikus körei. S azon dolgozatokkal, melyekkel húsz éves kora óta ez ismeretek bővítéséhez járult, széltiliben a tudományos világban nagy hírre emelkedett.

¹ *Gedenkbuch zur Erinnerung an David Kaufmann*; kiadták *Brann M.* és *Rosenthal F.* (Breslau 1900); LVII—LXXXVII. lapjain.

Meg volt neki adva, hogy munkálkodását egy nagy könyvgyűjtemény megszerzésével segítse elő. Ezen nagybecsű gyűjtemény az, mely most özvegyének elhalálózása után *Kaufmann Dávid és neje, szül. Gomperz Irma alapítvány*a néven minden hozzátartozó felszerelvényével együtt Akadémiánk könyvtárának tulajdonába ment át. E könyvtárt gazdagsága arra teszi hivatottá, hogy széles körökben szolgáljon a tudományos kutatás segéd-eszközeül. E czélból a megboldogult tudós kegyeletes özvegye, annak egy lü tanítványát dr. *Weisz Miksát* egy *Catalogue raisonné* kidolgozásával bizta meg, mely dolgozat nemrég meg is jelent¹ és a könyvtár tartalmáról nagy szakértelemmel és pontossággal adván számot, kincseit általánosan hozzáférhetővé teszi.

* * *

Könyvtárunk e legújabb gyarapodását általános szempontból a főtitkár úr a minap lefolyt nagygyűlés elé terjesztett jelentésében nagy vonásokkal már jellemezte. Hátra van ezúttal a könyvtár mibenvoltának részletesebb, ha nem is teljesen kimerítő ismeretése. Akadémiánk főkönyvtárnoka szives volt engem felszólítani, hogy megbizásából e feladatot ez alkalommal teljesítsem.

A könyvtár irányát természetesen azon szakok jellemzik, melyekre, mint éppen említettem, néhai Kaufmann Dávid tudományos érdeklődése és productivitása főképen terjedt. Ennek megfelelően a gyűjtemény túlnyomó részének tartalmát a keleti és itt különösen a héber irodalom, a zsidók történetére és középkori bölcsészetre vonatkozó munkák teszik. Az irodalom e szakjai már azon kapcsolat miatt is, melyben egyrészt a biblia-magyarítás irodalmával, másrészt az általános történelemmel és a kulturhistoriával, továbbá a gondolkodás fejlődéstörténetének egy nagyon fontos fejezetével állanak, de mindezekről eltekintve, egyetemes irodalomtörténeti szempontokból is, minden nagyobb európai könyvtárban gazdagon vannak képviselve; gyarapításukra és tökéletesítésükre tetemes pénzüsszegeket fordítanak. Szivesen használják fel az alkalmat és nem kimélik az anyagi áldozatot sem, hogy ily irányban gyűjtők könyvtári hagyatékait megszerezzék. Hadd említsem csak a bécsi, berlini, párisi könyvtárakat, az oxfordi Bodleyanát, a londoni British Museumot, a sz. pétervári cs. könyvtárt, az olasz könyvtárakat, ezek közt különösen a pármait. E feladatokkal megbízott elsőrangú tudósoktól készített katalógusokban, melyek most az irodalomtörténeti kutatás forrásaiul szolgálnak, a tudományos világnak hozzáférhetővé is tették a héber gyűjteményeket, melyeket külön szakférfiakkal kezeltetnek és folyton gyarapítatnak.

¹ *Néhai dr. Kaufmann Dávid tanár könyvtárának héber kéziratái és könyvei.* Összeállítja és ismerteti dr. *Weisz Miksa.* (Budapest, 1906.)

Ez okból is, úgy hiszem, köszönettel üdvözölhettük a nemeslelkű úrnő hazafias adományát, mely könyvtárunk egyik hiányát pótolja és azt teljesség tekintetében a nagy európai könyvtárak színvonalához közelebb hozza.

Az általános tudományos érdekek szempontjából jó szerencsének tekinthető, hogy a nevezett szakmákból éppen oly szellemben gyűjtött könyvtárral gyarapodtunk, minő a Kaufmann nevét viselő alapítvány. Néhai tulajdonosát nem *amateur-szempontok* vezették, hanem szoros értelemben vett *szaktudományi* czélok indították gyűjtését. Noha, mint szerencsém lesz még részletesen jelteni, e könyvtár bővében van a bibliographiai és typographiai nevezetességeknek is, egybegyűjtését első sorban nem ily szempontok irányították, hanem a szaktudós buzgalma, mely mindenekelőtt a saját nagy kiterjedésű és sokoldalú tanulmányai számára minél teljesebb apparatust óhajtott maga köré csoportosítani. E törekvésének megfelelt a könyvtár beszerzésének módja is. A gyűjtemény zöme ugyanis szaktudósok hagyatékából, legnagyobb részben Olaszországból, származik. Ritkábbak az egyes vételek vagy a kisebb csoportokra terjedő szerzések; ezeknél is leginkább tárgyi, kevésbé formai szempontok voltak irányadók. Joggal mondhatjuk tehát, hogy a Kaufmann-könyvtár bibliographiai fontossága mellett első sorban egy teljesen felszerelt héber szakkönyvtár.

Háromféle alkotórészből áll:

I. *Kéziratok* 594 számmal, melyek a héber irodalom összes ágaira és korszakaira terjednek. Ott találunk nagybecsű régi bibliakéziratokat arab és arameus fordítással és glossákkal, nyelvtudományi és maszoretikus munkákat, exegesist, a talmudtudományra és a vallásos törvényekre vonatkozó kéziratok könyveket, történelmi okmányokat, kabbaláht, liturgiát, matematikát, astronomiát, orvostant, theológiát és philosophiát. Túlnyomó része a kéziratoknak még kiadatlan irodalmi munkákból áll. Bajos volna e gazdagságból, mintegy kóstolóul, néhány számot kiragadni. De mindamellelt e kéziratgyűjtemény három mozzanatát óhajtom kiemelni:

Először azt, hogy van e kéziratok közt több olyan, melyből egyéb könyvtárban más példány nincsen kimutatva, tehát teljességgel *unicumok*. Ilyen p. o. a 280. számú¹ philosophiai munka (al-kitáb-al-muhtavi) héberbetűs arab nyelven; szerzője *Júszuf al-Baszír* (XI. század); a kézirat 1021-ről van keltezve, a mi ez esetben csak annyit jelenthet, hogy a másolat egy ilyen keletű eredetin (talán a szerző autographján) alapul. E munka, a mu'tazilita philosophia, melynek az iszlám dogmatikájának alakulására döntő befolyása volt, legrégebb irodalmi okmányainak egyike. Néhány Pétervárott levő töredék kivételével, e kéziratunk révén most unicum

¹ A Weisz Miksa katalógusának számaira történik a hivatkozás.

az Akadémia könyvtárának. A mu'tazilita-tételek ismeretére nélkülözhetetlen forrás. Fontossága miatt már több ízben kérték külföldi tudósok. Most arra használok, hogy egyes fejezeteit tanítvánnyaimmal dissertatiókban feldolgoztassam; eddig már két ily dolgozat készült el a kézirat alapján; az egyik 1905-ben már meg is jelent, a másik most van sajtó alatt, egy harmadik készülöben.

Egy másik, kiemelést érdemlő unicum a gyűjteményünknek Júszuf ibn 'Aknin (megh. 1226 Aleppóban) kommentárja a *Pirké Ábóth* nevű misnah-tractatusról. A szerző, ki Maimuni tanítványa, és Al-Kifti — az exakt tudományok arab történetírójának — barátja volt, többek közt arról is nevezetes, hogy az utóbbi tudósítása alapján, neki köszönjük egy muhammedán orthodox könyvégetésnek, melynek szemtanúja volt, eleven leírását. Sok munkája közt említették a Pirké Ábóth-kommentárt. Nincs belőle más példány, mint a gyűjteményünk 130. sz. a. található hártya-kézirat. Már magam is hasznát vehettem egy éppen most sajtó alá készített munkámban, melyben e kézirat számos helyét közlöm. Úgy gondolom, könyvtárunk becsét és súlyát a külső világgal szemben is gyarapítja, hogy ily értékes unicumokat mondhat most sajtójának.

E szempontból a könyvtár kézirati apparatusának gyöngyei közé sorolhatom a katalógus 50. sz. a. felhozott codexét, mely egy Dél-Arábiából származó zsidó tudós szorgalmából a *teljes Misnah kritikailag megrostált szövegét*, accentuatio és hangzójelekkel nyújtja. Ha valaki e világirodalmi szempontból is nagyfontosságú emlék kritikai kiadását óhajtja eszközölni, könyvtárunk e ritka kincsének használatára lesz utalva. Kaufmann e codexet, melyet teljes joggal gyűjteménye címéliei közé sorolt, nagy nehézséggel szerezte meg, sokat járt utána, a reá szánt áldozatok árán is majd csaknem kisiklott kezeiből. Midőn végre (1896 februárban) könyvesházába rakhatta, lelkesedő örömét egy classikus héber nyelven irt hymnus-szerű bejegyzéssel fejezte ki, mely a könyv tábláján van fentartva.

Még tovább folytathatnám a kéziratgyűjtemény nevezetességeinek felsorolását; de ily kimerítő ismertetés nem lehet ez általánosan tájékoztató Jelentés feladata. Mielőtt azonban ennek folytatására áttérnék, mint már publikált darabot, csak érinteni akarom a gyűjtemény egy *hungaricumát* (349. sz.) is, melyet már maga Kaufmann e kézírata alapján 1895-ben kiadott és történelmi szempontból méltatott: Buda visszavételének (1686) egy szemtanútól héber nyelven irt elbeszélését,¹ mely számos érdekes

¹ Kaufmann: *Die Erstürmung Ofens und ihre Vorgeschichte, nach dem Berichte Isak Schulhofs* (1650—1732). *Megillath Ofen*. Herausgegeben und biographisch eingeleitet. (Trier 1895.)

apró részletet tartalmaz. Az ily történeti érdekű emlékiratok és feljegyzések különben is nagy számmal vannak gyűjteményünkben.

A *második* mozzanat, melyet e kéziratgyűjtemény jellemzésére kiemelni óhajtok, egy nagy csoport *Jeman* (Dél-Arábiá)-ból származó, részint biblia- és targúm-kézirat, részint liturgikus darabok (imakönyvek, rituálék stb.), részben arab glossákkal és jegyzetekkel, héber és arab nyelvű vallásos költemények stb. (Katalogus 1—12., 407—410., 434—453. sz.) Ezeket a 80-as évek körül Jeruzsálemben kivándorolt délarab emberektől szerezhetette meg Kaufmann; nyelvi és tárgyi tekintetben nagy értékkel bírnak és bővebb tanulmányozásra nyújtanak alkalmat.

Harmadik sorban végül felemlitem azt a nagy gazdagságot, melylyel a kéziratok közt a *responsumok* vannak képviselve, nagy gyűjteménye a vallásos és magánügyekről szóló consultatióknak. Különösen Olaszországból. Ilyen a gyakorlati élet mindenféle viszonyaira vonatkozó anyagnak, mely ily mennyiségben és ily gondnal gyűjtve, alig fordul elő más helyen, művelődéstörténeti tekintetben is nagy fontossága van és nem kételkedem, hogy ez okmányok az illető szaktudósok figyelmét magukra fogják vonni. A 138—165. és 581—583. sz. a. levő gyűjteményes kötetek közel kétezer ilyen consultatióra terjednek és már e nagy mennyiségűvel is a legtekintélyesebb ilyfajta gyűjtemények közt foglalnak helyet. Legnagyobb részben kiadatlanok, a mennyiben maga Kaufmann különféle történeti értekezéseiben egyet-mást fel nem dolgozott belőlük. Dr. Weisz nagy szorgalommal jelezte az egyes gyűjteménykötetek részletes tartalmát, mely katalógusában egymagában 52 oldalt foglal el (31—79. és 179—182 l.); egy-részük még rendezésre vár.

II. A kéziratok egy külön osztályául említem az egyiptomi *Genizáh*-kból szerzett okiratokat és töredékeket, részint arab, részint héber nyelven. Itt két rendbeli irodalmi emlék foglal helyet; először: *levelek*, családi, üzleti és hivatalos természetű *okiratok* a XIII—XIV. századokból; másodsor nagy számú *töredékek mindenféle tartalmú könyvekből*. E gyűjtemény (592—594. sz.) arab részét múlt nyáron tüzetesen átvizsgáltam és nagyjában rendeztem. Mondhatom, hogy ez okmányok tartalma rendkívüli módon kötötte le figyelmemet. Nem is szólva a körülbelül 80-at tevő (a katalógus szerkesztése óta nagy számmal kerültek elő még ily okiratok) levelekről és összeírásokról, melyek az élet mindenféle vonatkozásáról közvetlen tanúságot nyújtanak, az emlékek tárgyi érdekességükön túl nagyon fontosak mint anyagok e régi idők köznyelvének úgy mint az epistoláris technikának ismeretéhez. Fontosságuk mellett azon körülmény is tanúsodik, hogy a bécsi udvari könyvtár Rainer-papyrusai gyűjteményében helyet foglaló ilynemű okiratok feldolgozásának szívesen nyitnak

helyet a *Mittheilungen aus der Sammlung der Papyrus Erzherzog Rainer* című előkelő tudományos publicatióban. Ezentúl, reménylem, Akadémiánk kiadványaiban is találkozhatunk a könyvtárába került okmányok megfejtésével és tanulmányozásával.

Említettem már, hogy a gyűjtemény e részéhez tartozik még vagy 130 különféle terjedelmű töredék, a héber, úgymint a zsidó-arab irodalom különféle ágaiból. Már e körülmény érintéséből is észrevehető, hogy Akadémiánk könyvtárának e csoportja nagyon fontos irodalomtörténeti forrásul fog szolgálhatni. Első átvizsgálásra is eddig teljesen ismeretlen vagy elveszettnek vélt munkákból akadtam már ily töredékekre, melyeket alkalomadtán ismertetni vagy idővel tanítványaimmal feldolgoztatni szándékozom. A gyűjtemény néhai tulajdonosát időelőtti hirtelen halála akadályozta meg abban, hogy könyvtárának e valóságos kincseit közelebbről megvizsgálja és rendezze. Magam fogtam hozzá ez érintetlen dolgok tanulmányozásához és sok fontos részletre akadván, egy jó csomót a magam számára részben lemásoltam, másrészt kivonatokba foglaltam. De a rendezés munkáját eddig csak nagy általánosságban folytathattam, a mennyiben az egyes darabok tartalmának egyenkinti meghatározása mellett az egyivé tartozókat egymás mellé helyeztem. Már most a részletes rendezés és lajstromozás volna még hátra, mely még sok időt fog igénybe venni.

III. A kéziratokról áttérhetek a könyvtárhoz tartozó *nyomtatványokra*. Ezek, a gyűjtés fentjelzett szempontjainak megfelelően lehetőleg kerekded tanulmányi apparátusát nyújtják a héber irodalom legfontosabb termékeinek. De ezen gazdagságuk és gyakorlati hasznosságuk mellett kiválóképen még bibliographiai és nyomdászattörténeti érdekességük is gyarapítja becsességüket. A gyűjtemény aránylag nagyon gazzag incunabulumokban és régi nyomtatványokban. A héber irodalom legfontosabb munkái editio princeps-eikkel vannak képviselve. Ritka magánkönyvtár akad, melyben a régi typographiai hagyomány egyes korszakai ily gazdagsággal mutatkoznak be.

Kilencz darab nagybecsű ősnymtatvány valódi ékességét teszi a gyűjteménynek: 1 lissaboni 1489-ből (Abudirham Rituáléja), 1 fánói, 6 nápolyi (ezek között *Avicenna* kánonjának héber fordítása, Nápoly 1492 in folio); Bechai híres „Szivkötelességei”-nek első kiadása (Nápoly, 1489). E ritkaságokhoz méltán sorakoznak az incunabulumokat időrend szerint követő XVI. századi nyomtatványok, számszerint 136 darab, melyek közt ha nem is kizárólag, de kiválóan az olaszországi héber typographia legnevezetesebb műhelyeit látjuk képviselve. E korszakból 54 képviselője van Velenczének, 18 Mantuának, 16 Riva di Trentonak, 5 Ferrarának, 4—4 Cremonának és Bolognának, 3 Sabionettának, 2 Fanónak, 1—1 Nápolynak, Pesarónak, Soncinónak, Veronának;

5 olaszországi nyomtatványon nincs a nyomtatás helye kitéve. Ez olasz termékeken kívül a XVI. századból van még 16 konstantinápolyi, 5 saloniki, 1 drinápolyi könyv; meg 5 krakói, 1—1 bási, breisgauer (toledói Benjamin híres utazási munkája). lublini, prágai. Számra nézve természetesen szaporábbak a nyomtatás későbbi korszakaiból való termékek a XVII. századtól kezdve.

A nyomtatványok gazdagságának megvilágítására szolgálhat talán a következő jellemző adat. A minap kaptam meg második füzetét Eusébe Vassel, az Institut de Carthage körében becses tudományos tevékenységet érvényesítő kapitány munkájának a tunisi héber irodalomról és az ottani héber nyomdászatról. A kapitány igazi szakember e téren és munkájával a kelet modern irodalomtörténetének nagy szolgálatot tesz. Bibliographiai kimutatásának 144. száma alatt szól egy Livornóban 1886—87-ben nyomtatott tunisi arab dalgyjteményről, három kötetben. A tunisi kiadó egy családi szerencsétlenségtől, mely őt a harmadik kötet befejezésekor érte, kétségbeesésig elsomorítva a teljes kiadást máglyára vetette „non seulement il arrêta la publication, mais encore il recueillit les exemplaires sortis de ses mains et les brûla“. Ezért „les volumes imprimés sont, naturellement, à peu près introuvables“, a már kinyomatott kötetek majd csaknem feltehetően elvesztettek. Maga a szerző, ki Tuniszban él, csak egyes véletlenül kezébe került összefüggés nélküli rongált töredékek alapján ismerteti a munka tervét és tartalmát.¹ Már most ezen, eredetének helyén *introuvable*-nak mondott munkából két hiánytalan kötet itt Budapesten van meg gyűjteményünkben a 621 I/II számok alatt (s. v. Szeffinat Ma'lûf).

A régi könyvek tudományos értékét még egy külső körülmény is fokozza. Mindig nagytudományú gyűjtők kezében voltak, míg a Kaufmannéba jutottak, ki eruditus elődjei hagyományát folytatja. Ezek közül többen nagyértékű bejegyzésekkel járultak hozzá a könyvek tanulmányozása kiszélesítéséhez. Közülök különösen *Graziano Ábrahám* válik ki, szabad gondolkozásáról ismert modenai rabbi, maga is nemcsak szorgalmas auctor és héber költő (megh. Modenában 1685), hanem finom tapintatú könyv- és kézirat-gyűjtő is; „a modenai méh“-nek nevezi Kaufmann egy gyűjteménye ismertetésében. Gyűjteményünk néhány darabját, mely ezelőtt harmadfél századdal az ő könyvpoleczain állt, nagyfontosságú glossákkal és jegyzetekkel látta el, valamint a kéziratok egy csoportját, így nevezetesen a fentemlített *responsum*-gyűjtemények java részét ő állította egybe. A *Graziano* glossáival gazdagított

¹ Eusébe Vassel, *La littérature populaire des Israélites de Tunis* (Paris; Leroux, 1905—6) 97. lap.

munkák közül például kiemelem a 848. sz. a. történelmi munkát (Salseleth ha-Kabbalah, velencei editio princeps), melyet Graziano bejegyzései miatt már eddig is több ízben kértek külföldre.

IV. A katalogusban részletesen ismertetett kéziratok és nyomtatott könyvek gyűjteményét, mely csak a héber és arab nyelvű könyvekre terjeszkedik, az európai szakirodalomból való könyvek egészítik ki; ezekről egy czédula-katalogus áll rendelkezésünkre. Ámbár a főtitkár úr a nagygyűlés elé terjesztett általános ismertetésében már felemlítette, a teljesség kedvéért e jelentésembe is átveszem a könyvtár teljes állományának főszámain. Megjegyzem azonban, hogy a kéziratok számadata a fentemlített héber-arab okiratok és töredékek részletes rendezésével és lajstromozásával körülbelül 350 számmal fog gyarapodni, a mennyiben a mostani lajstromozásban a „*Genizah-darabok*“ három szám alatt (592—594) csak sommásan vannak felvéve.

Ezek szerint Akadémiánk könyvtárának Kaufmann-alapítványa következő részekből áll. Van benne:

1. Kézirat	594
2. Nyomtatvány (a következő 3 számon kívül)	1583
3. Bibliographiai munka	47
4. Folyóirat, évkönyv stb.	258
5. Röpirat, füzet	358

Összesen 2840 darab.

V. Már előző alkalommal be volt jelentve a tek. Akadémiának, hogy *Gomperz Zsigmondné* a könyvtáron kívül még egy becses gyűjteményt is ajándékozott Akadémiánknak. E gyűjtemény inkább *műtörténeti*, semmint irodalmi szempontból bir nagy értékkel: 25 darab héber nyelvű, gazdagon illusztrált, többnyire Olaszországból származó leginkább hártya-codex (a XIV. századtól kezdve). Ezeket Kaufmann Padovából szerezte a híres Triestegyűjteményből. Olaszországból csak nagy nehezen és nem minden akadály nélkül eresztették Budapestre. Az olasz határon ugyanis a hatóságok a műkincsek kiviteléről szóló olasz törvényt alkalmazták e könyvekre és sok ideig ellene álltak továbbszállításuknak. Három ízben tagadták meg a kivitel megengedését; míg végre tekintélyes közbenjárásnak sikerült e műkincsek könyvalakjából jogos okot meríteni a codexeknek Budapestre történő szállítására. E codexek művészi részét maga Kaufmann 1898-ban részletesen ismertette azon függelékben, melyet a Bécsben őrzött „*Szerajevói Haggada*“ monographiájához szolgáltatott (254—311. l.). Ez értekezés, melynek fontosabb részletei Weisz katalogusába át vannak véve (l. az Előszót), a legmegbízhatóbb útmutató

a gyűjtemény tanulmányozására, melynek még általános méltatására sem vállalkozhatnék e sorok írója.

* * *

Végül meg kell említenem, hogy könyvtárunk e legújabb gyarapodását az alapító-okmány értelmében teljesen az akadémiai könyvtár mindenkori szabályzatának megfelelően kezeljük. Ennélfogva a gyűjtemény a használat szempontjából külön intézkedést nem igényel; külön alapítványi czímen ugyan, a könyvtár általános rendszerébe tartozik. A könyvtár ideiglenesen ez üléstermünk tőzsomszédságában van elhelyezve. Itt addig kell maradnia, míg mindinkább gazdagodó könyvtárunk helyiségei kibővítésének amúgy is sürgős kérdését czélszerűen megoldhatjuk.

Folyóiratok szemléje.

1. Az ARCHAEOLOGIAI ÉRTESÍTŐ f. évi február 15-én jelent 1. számában a közlemények sorát dr. Cz akó Ele mér „A prágai szent György-szobor“ című dolgozata nyitja meg. Ebben azt igyekszik bizonyítani, hogy e szobrot Magyarországon öntötték és pedig valószínűleg Kolozsvárott. — Ugyanez emlékművel foglalkozik K á r á s z L e ó is „A prágai szent György-szobor“ című dolgozatában, mely tulajdonképp polemia a „Művészet“ című folyóiratban megjelent hasonló tárgyú cikkel. A Kolozsvári testvérek pályáját, cikke végén, a következőleg vázolja: Miklós apjuk festő volt, talán két fiát is festőnek kívánta volna nevelni, de mivel igen korán nyilvánult az ötvösségre való hajlamuk, ötvösöknek szánta. Mikor a XIV. század közepe táján Besztercze városa Nagy Lajostól királyi városi szabadalmát nyerte, történhetett, hogy a város a király iránti hálából a királyi párnak diszes czimerekkel ékes ritualis könyvet ajánlott föl. A könyv apró festményeit talán Miklós mesterre bízták, a remek ötvösmunkát a tábláján pedig fiai végezték. Ezt az egyházi szertartásos könyvet egyéb clenodiumokkal Aachenbe küldte az ottan általa a hatvanas években alapított kápolna számára a jámbor király. A könyv ugyan elveszett (?), de a remek szépségű, 22 cm. magas két czímer most is megvan. Bámulatos rajtuk és igen jellemző a mintázók ügyessége a figurális alakokban. A czímert megtámasztó, majdnem szabadon dolgozott két griff és alul a két sárkány, továbbá a felső fulkében a három magyar szent király és más négy apró emberke az akkori ötvösség remekei, melyek nagyfokú szobrászati képességről is tanúskodnak. Talán máskor is volt módjuk a művészeknek a három magyar szent királyt ábrázolni. Tény, hogy nem sokkal azután a váradi püspök megrendelte náluk a három magyar királyt a székesegyház előtti tér számára. Ezek a nagyobb méretű szobrok természet-